

séges középiskola körüli törekvéseknek Comenius sch. pansophicájával való összehasonlítása s megvilágítása volt, azért is más alkalomra hagyom a Comenius műveinek tanulmányozása közben lelkemben kelt képek közlését.

Ha majd Comenius alapvető művei nyelvünkön is olvashatók lesznek, bizonyára sokban hozzájárulnak azok nemzetünknek a közoktatás szervezése körüli közvéleményének kialakításához.

Sárospatak.

DEZSŐ LAJOS.

KÖZOKTATÁSÜGYÜNK ÚJJA SZERVEZÉSÉRŐL.

Közoktatásügyünknek egyik legnagyobb hiánya, hogy nincs benne egység. A különféle rangú és nemű iskolák között nincs meg a szerves összefüggés. Innét van azután, hogy a szülők nagy többsége általában nincsen tisztában a különféle iskolák céljával s gyermekeinek iskoláztatását helyesen megválasztani épen nem tudja. De hogyan is lehetne azt követelni a laikus szülőktől, hogy gyermekeik jövő életpályája fölött már akkor határozzanak, mikor azok az elemi népiskola IV. osztályát végezték? De többet mondunk. Van-e bátorsága csak egy komoly pädagogusnak is azt állítani, hogy a gyermek tíz éves korában már határozottan tanújelét adja valamely életpályára való rátermettségének? Pedig közoktatásügyünk mai szervezete a szülőket abba a kényszerhelyzetbe hozza, hogy már tíz éves gyermekeik jövője fölött határozzanak. Ezért van annyi proletár és pályatévészett szerencsétlen ember a mai modern Magyarországon. A szülők egyenesen zavarba jönnek a felső népiskolák, a polgári iskolák, a gymnasiumok és reáliskolák választásánál.

Az egyszer tény, és nem lehet elvitatni, hogy a felső nép- és polgáriskolák a sokkal régibb gymnasiumok mellett nem tudnak népszerűsége vergődni. A reáliskolák sem sokkal szerencsésebbek. Hiába, az élet a legnagyobb mester. Az élet pedig már eléggé érthető ítéletet mondott az egyes iskolanemek fölött.

A magyar szeret művelődni. De természetes eszejárása nem tudja fölfogni, hogy az *általános műveltség* terjesztéséhez miért kellenének oly különböző csatornák? Hát szabad-e különbségnek lenni az ügyvéd, a mérnök, a hivatalnok, az iparos, a kereskedő

vagy akár a gazdaság *általános műveltsége* között? A magyar műveltség, a tisztult ízlés, a finomabb modor, az értelem- és kedélyképzés mindenha hathatós pártfogóra talált *a magyar gymnasiumokban*: innét a magyar nemzetnek a gymnasiumok iránti szeretete.

Az iskolaügyet nem szabad annyira elapróznunk, hogy a nevelés-tanítás szerves egységét megbontsuk. Közoktatásügyünk mai rendszere azonban annyira kuszált, hogy nemcsak a szülők nem igazodnak el az iskoláztatás létráján, hanem még a tanférfiak egy része sincs tisztában egyes intézmények céljával. Innét van, hogy sok helyt a polgári iskolai tanerők vagy a gymnasium, vagy a reáliskola majmolójává teszik iskolájukat. Hogy ez az eljárás csakis a polgári iskolák hitelét rontja: az nem szorúl fejtegetésre.

A különféle rangú iskolák között annyira nincs meg a szerves egység, hogy egyik a másikat kölcsönösen mulasztással vádolja. Így az elemi iskolát a középiskola, a középiskolát a szakiskolák és az egyetemek és megfordítva, az elemi iskolák a középiskolákat, a középiskolák pedig a szakiskolákat és az egyetemeket vádolják, hogy nem tudnak növendékeik szükségleteihez alkalmazkodni. *Az alsóbbfokú oktatást a felsőbb fokúval tehát közelebbi viszonyba kell hoznunk.*

Ezen a hiányon okvetetlenül mielőbb segítenünk kell. Erre van hivatva közoktatásügyünk jelenlegi vezetője. Hiszszük, hogy ez a feladat sikerülni is fog neki, mert ő szívesen meghallgatja a szakembereket. Az *egységes középiskola* ügyében megindított mozgalom, melyben hazánk legjelesebb tanférfiái mérik össze fegyvereiket, nemsokára meg fogja hozni gyümölcseit.

Közoktatási miniszterünk helyesen fejtegette programbeszédében, hogy sem a külön reáliskolának, sem a külön gymnasiumnak az élet mai követelményei között nincsen rendeltetése. A reáliskola is, mely főleg a gyakorlati életet tartja szem előtt; a gymnasium is, mely főleg a tudományos élet következményeihez alkalmazkodik: egyoldalú képzést ad növendékeinek. A mai kor gyermekének *gyakorlatinak és tudományosnak, ügyesnek és műveltenek* kell egyaránt lennie. A magasabb általános műveltségnek egyformának kell lennie. Épen azért — szerény véleményem szerint — a gymnasium és a reáliskola egyesítésénél még nem szabad megállapodnunk, mert a gymnasiumok és reáliskolák összevonásából támadt középiskola még nem egységes. Ez az összevonás még nem

teljes. Járjunk el gyökeresebben! A felső nép- és polgári iskolák tengődő intézményét se hagyjuk figyelmen kívül. Vonjuk be ezeket is az *egységes középiskola* keretébe. Csak így teremthetünk egy-éget közoktatásügyünk nagyon elforgácsolt szervezetében.

1. Az *elemi iskola* legyen minden társadalmi osztály alapiskolája. Hat évfolyamból (osztályból) állhatna — mint a jelenlegi népiskola — s ezeket minden gyermeknek 6—12, esetleg 15 éves koráig kellene látogatnia. A hat elemi osztályt végzett tanuló 12—15 éves koráig köteles volna az alsóbb rendű szakiskolák egyikébe beiratkozni és azt szorgalmasan látogatni. (Faluhelyt földmivelésügyi, városokon ipar- és kereskedelmi iskolákat kellene alapítani.) Az alsórendű szakiskolába csak a 12. évet betöltött és az elemi iskola 6. osztályát jó sikerrel végzett tanulók vehetők föl. A mely gyermek betegség vagy gyengébb észbeli tehetségei miatt 12 éves koráig nem végezhetette el jó sikerrel az elemi iskola osztályait: az köteles esetleg 15 éves koráig is az elemi iskolát látogatni. 15 éves korán túl az ifjú *nem köteles* semmiféle szakiskolába járni, de *szabadságában áll* a hajlamainak megfelelő alsóbbrendű szakiskolát tovább is látogatni, ha az előirt tanítási anyagot még el nem végezte volna.

A leány növendékekre nézve csak az elemi iskola hat osztályának *jó sikerrel* való elvégzése *kötelező*. Elégtelen előmenetel esetén esetleg 15 éves korukig iskolakötelesek.

Az elemi iskola II. osztályát jó sikerrel végzett tanulók (fiúk és leányok egyaránt) az alsófokú középiskola első osztályába léphetnek.

2. A *középiskola* a mai felső nép- és polgáriskolát valamint a gymnasiumot és a reáliskolát is magában egyesítené. Két részből állana.

a) Az *alsófokú középiskola* hat évfolyamból (hat osztályból) állana s a felsőbb rendű szakiskolák némelyikére készítene elő. (Pl. a tanítói-, a színészet-, állatorvosi akadémiára). Az alsófokú középiskola III. osztályától kezdve bármikor átléphet a tanuló valamelyik alsófokú szakiskolába. De 15 éves korán túl semmiféle iskolába járni nem köteles.

β) A *magasabb fokú középiskola* három évfolyamból (osztályból) állana s részint a felsőbb rendű szakiskolákra (theologia), részint az egyetemekre készítene elő.

Minden tízezer lakossal bíró városban a leányok részére is

kellene nyitni egy alsófokú középiskolát. De a látogatás nem volna kötelező a leányokra nézve. Azért az osztályok száma a helyi körülményektől függne. Magasabb fokú középiskolát leányok részére csak az állam volna *köteles* fenntartani, azt is *csak a fővárosban*. De bárkinek is joga volna ilyet fölállítani, ha a törvényes kellékeknek eleget tesz.

Fiúk részére már minden 7—8 ezer lakossal bíró városban kellene alsófokú középiskolát berendezni. Az olyan városok, melyeknek népessége 30,000-re és azon fölül emelkedik, kötelesek volnának a fiúk részére szolgáló magasabb fokú középiskolát is fenntartani.

Az alsóbbrendű középiskola a modern nyelvek tanítására is súlyt fektetne, az antik nyelvek tanítása pedig a magasabb fokú középiskola feladatát képezné. Hogy pedig a nyelvek tanítása sikerre is vezessen: egyetlen philologust sem volna szabad annak a nyelvnek a tanítására képesítenünk, melyet szó- és írásbelileg nem mondhat sajátjának. A régi grammatizáló módszert váltsa föl a *gyakorlati* módszer. A nyelveket *nem könyvből*, hanem *társalgás útján, előszóval* kell tanítanunk.* Előbb magát a beszédet, a nyelvet kell elsajátítanunk és csak azután elmélkedjünk a nyelv fölött (grammatizáljunk).

3. *Alsóbbrendű szakiskolákat* minden nagy községben kellene külön a fiúk és külön a leányok részére fölállítani. Ezek alapításánál a helyi körülmények döntenének. Kisebb falúhelyeken az elemi iskolai tanító végezné a tanítás tisztét, de külön díjazásért.

4. *A felsőbb rendű szakiskolák* (akadémiák) egy részét a nők számára is hozzáférhetőkké kell tennünk. Akadémiák alapítására és fenntartására csak az állam köteles, de joga van a felekezeteknek és a községeknek is, ha a törvényes kellékeknek megfelelnek. Ezen iskolák látogatására az alsófokú középiskola teljes (hat osztály) elvégzése képesít.

5. *A tudomány- és műegyetemen* teljes tanszabadság uralkodjék. Az egyetemek látogatására valamely akadémia vagy a felsőbbfokú középiskola elvégzése szükséges. De 24 éves korán túl

* *Cum grano salis* helyeseljük t. tagtársunk e nézetét, bár több tekintetben nem érthetünk vele egyet. E helyt csak arra akarunk rámutatni, hogy pl. a klasszikus nyelveket *társalgás útján* még sem lehet s nem szabad tanítanunk, ha tulajdonképeni célunk elérését kockáztatni nem akarjuk.

minden művelt egyén is beiratkozhatnék rendes hallgatónak. Így nem kallódnék el sok szép tehetség; az autodidakták, a kiket annyira le szoktak nézni a rendszeres iskoláztatás hívei, jobban érvényesíthetnék természeti képességeiket.

Íme ezekben adtam elő főbb vonalakban közoktatásügyünk újjászervezésére vonatkozó szerény nézeteimet. Ez persze csak a váz volna. De a testnek is csak az erős váz adhatja meg a kellő szilárdságot. A fődolog az erős, egységes alap, mely a reá rakott falak elviselésére képes legyen. A részletekben eltérők lehetnek a vélemények, de a minden oldalú megfigyelés és beható kritika csak az ügy javára szolgálhat.

BÖNGÉRFI JÁNOS.

ORSZÁGOS KÖZOKTATÁSI TANÁCS.

A febr. 19-én tartott elnökségi ülésen tárgyalásra kerültek a rendes folyó ügyeken kívül az állam tulajdonát képező elemi népiskolai olvasókönyvek. A tanács azt a nézetet vallja, hogy ha a közoktatásügyi kormány fenn akarja tartani a nagy költséggel létesített s tényleg igen elterjedett olvasókönyveket, a mit a tanács nemcsak kívánatosnak, hanem szükségesnek is tart, nem szabad a további áldozatokról lemondania s mind tartalom, mind kiállítás tekintetében lényeges javításokat kell tétetnie e könyveken. Első sorban multhatatlanul szükségesnek mutatkozik a szemléltető oktatás követelményeinek eleget tenni s e végből a könyveket el kell látni alkalmas illusztrációkkal, térkép-mellékletekkel, a mik a könyv pädagogiai értékét s iskolai hasznavehetőségét nagyban fogják emelni. Az ekként tüzetesen átdolgozott könyvet lehet aztán a hazai idegen nyelvekre lefordítani, még pedig nem szószereint, hanem a fordítóknak szabad kezet hagyva — igen természetesen megfelelő ellenőrzés mellett — a szükségeseknek mutatkozó módosítások érvényesítésére.

A febr. 23-án tartott szakosztályi ülés tárgyalta a rajztanárvizsgáló-bizottság szervezete tárgyában készült munkálatot. Általánosan ismeretesek azok a sok év óta folyton hangoztatott panaszok, a melyek néha méltatlanul, de sokszor méltán érték főleg a középiskolai rajztanárokat egyoldalú képzettségök miatt. A szabadkézi rajz tanárától nem lehetett megkivánni nemcsak az ábrázoló- hanem az alsó osztályok rajzó geometriájának oktatását sem, mert nála főleg a művészi talentum és képzettség vétetett figyelembe. Az új szabályzat tüzetesebben meg-